

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме, име једног
родитеља и име
Датум и место рођења

Ђорић, Саша, Соња

13. 3. 1993, Ниш

Основне студије

Универзитет
Факултет
Студијски програм
Звање
Година уписа
Година завршетка
Просечна оцена

Универзитет у Нишу

Филозофски факултет

Основне академске студије србистике

Дипломирани филолог

2012.

2016.

9,40

Мастер студије, магистарске студије

Универзитет
Факултет
Студијски програм
Звање
Година уписа
Година завршетка
Просечна оцена
Научна област
Наслов завршног рада

Универзитет у Нишу

Филозофски факултет

Мастер академске студије филологије
модул Српска и компаративна књижевност

Мастер филолог

2016.

2017.

9,75

Српска књижевност 19. века

Фантастично у делу Илије Вукићевића

Докторске студије

Универзитет
Факултет
Студијски програм
Година уписа
Остварен број ЕСПБ бодова
Просечна оцена

Универзитет у Нишу

Филозофски факултет

Докторске академске студије филологије

2018.

140

9,80

НАСЛОВ ТЕМЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Наслов теме докторске
дисертације
Име и презиме ментора,
звање
Број и датум добијања
сагласности за тему
докторске дисертације

Фантастика у књижевности српског реализма

Горан Максимовић, редовни професор

НСВ број 8/18-01-001/22-016, 7. 2. 2022.

ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Број страна
Број поглавља
Број слика (шема, графика)
Број табела
Број прилога

188

8

11

3

/

**ПРИКАЗ НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КАНДИДАТА
који садрже резултате истраживања у оквиру докторске дисертације**

Р. бр.	Аутор-и, наслов, часопис, година, број волумена, странице	Категорија
	Соња Ђорић, „Дестабилизација реалистичке мимезе у приповеткама Илије Вукићевића са елементима фантастике”, <i>Филолог: часопис за језик, књижевност и културу</i> , 2018, год. IX, бр. 18, стр. 505–520.	
1	У приповеткама Илије Вукићевића препознат је модел обликовања реалистичког дискурса интертекстуалним окретањем ка фолклорним жанровима са елементима фантастике нарушавајући основне конвенције реалистичке поетике фантастичним наносом кроз поигравање са алетичким модалитетима, емпиријским законима, активирањем фантастичних хронотопа, предмета, типова фантастике, што резултира интонацијом комплексног сензибилитета човека.	M51
2	Соња Ђорић, „Типологија фантастике у делу Илије Вукићевића”, <i>Philologia Mediana: годишњак за српску и компаративну књижевност</i> , 2018, год. X, бр. 10, стр. 221–235. Конципирана је типолошка класификација фантастике (утопијска, бајковна, религијска, фолклорна, ониричка, епска фантастика, фантастика предања, демонско–дијаболичка фантастика, фантастика бића, предмета, приповеданог простора и времена) уз ревалоризацију дела маргинализованог аутора Илије Вукићевића.	M51
3	Соња Ђорић, „Фантастична приповетка Милорада Поповића Шапчанина”, <i>Липар: часопис за књижевност, језик, уметност и културу</i> , 2021, год. XXI, бр. 74, стр. 89–101. Указано је на реализацију модалитета фантастичког дискурса фолклорним елементима, темама фантастичног, фантастичним јединкама, (дез)аутентизацијом фантастичког дискурса унутар доминантног реалистичког кода. Маркиране су основне семантичке поставке прозе аутора којима се потврђује значајна улогу коју је писац имао у заснивању фантастичне приповетке.	M52
4	Соња Ђорић, „Фантастично у делу Илије Вукићевића из перспективе теорије могућих светова”, <i>Липар: часопис за књижевност, језик, уметност и културу</i> , год. XXIV, бр. 80, стр. 217–226. Приповетке Илије Вукићевића са елементима фантастике интерпретиране су из методолошке перспективе теорије могућих светова Лубомира Долежела, Мари Лор–Рајан, Јурија Марголина. Прате се односи између стварног света и стварног света текста према критеријумима идентитета својстава, идентитета инвентара, компатибилности инвентара, хронолошке компатибилности, физичке компатибилности, таксономске компатибилности, логичке компатибилности, аналитичке компатибилности и лингвистичке компатибилности. Успостављене су релације двеју равни – реалистичке и фантастичке кроз принципе њихове актуализације и семантику ентитета који их насељавају.	M52

НАПОМЕНА: уколико је кандидат објавио више од 3 рада, додати нове редове у овај део документа

ИСПУЊЕНОСТ УСЛОВА ЗА ОДБРАНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Кандидат испуњава услове за оцену и одбрану докторске дисертације који су предвиђени Законом о високом образовању, Статутом Универзитета и Статутом Факултета.

ДА НЕ

Потврђујемо да кандидаткиња Соња Ђорић испуњава све услове за оцену и одбрану докторске дисертације *Фантастика у књижевности српског реализма* који су предвиђени Законом о високом образовању, Статутом Универзитета у Нишу и Статутом Филозофског факултета Универзитета у Нишу.

ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Кратак опис појединих делова дисертације (до 500 речи)

Докторска дисертација *Фантастика у књижевности српског реализма* за предмет истраживања има проблеме фантастике и фантастичног у жанровски разноликим књижевним текстовима српских реалиста (роман, приповетка, драма и сл.). Теоријски сегмент рада посвећен је различитим проблемима. Најпре, теоријско-методолошким оквирима и појмовно-терминолошком одређењу фантастике и фантастичног, а затим и жанровском статусу фантастике, књижевноисторијском статусу, као и типологији фантастике. При томе је систематизована теоријска грађа од античких времена до савременог тренутка, од Платона и Аристотела, па све до Бахтина, Ц. Тодорова и Мари-Лор Рајан. Полазно методолошко усмерење почива на „теорији могућих светова“ Љубомира Долежела, а затим и на књижевнотеоријској мисли Мари-Лор Рајан, Томаса Павела, Јурија Марголина, Хилари Даненберг, Рут Ронен и сл. Потом је пажња усмерена на досадашњу рецепцију феномена фантастике у српској књижевности (Ј. Аћин, З. Мишић, М. Николић, Б. Вукадиновић, С. Дамјанов, П. Палавестра, И. Тартаља, З. Живковић, А. Радин, Д. Ајдачић, Б. Јовић, С. Милосављевић Милић, Р. Ераковић, Ј. Јовановић, Д. Бошковић и др.). Посебан аналитички приступ утемељен је на концепту фикционалног света, као скупа могућих стања ствари, који имплементира у себе и најфантастичније светове, као и на теорији могућих светова, на модалним системима наративних светова, на тумачењу семантике алетичких модалитета у терминима природни – интермедијарни – натприродни свет. То се између осталог односи на конструисање и аутентизацију алтернативног наративног света, поступке редистрибуције алетичких модалитета као кључне диференцијалне карактеристике фикционалних светова фантастике. При томе је пажња утемељена и на релацијама стварног света текста и алтернативних могућих светова (типови односа приступачности, транс-универзумски и интра-универзумски ниво односа), као и на природи наративних јединки, транссветовном статусу ликова (екстратекстуалне, интертекстуалне, интратекстуалне верзије). Реалистичка поетика и критика означиле су атрибут фантастичног негативним предзнаком, што је имало за последицу маргинализацију фантастичних фикционалних дела, али је са друге стране оставила значајан простор за њихово ново тумачење и превредновање кроз семантику могућих светова. При томе је семантика могућих светова посматрана као модални систем који је апликативан за тумачење проблема фантастике засноване на кршењу и сучељавању природног и натприродног, тј. стварног и нестварног. Издвојени су разнолики типови фантастике: утопијска, бајковна, религијска, фолклорна, ониричка, епска фантастика, фантастика предања, демонско-дијаболична фантастика, фантастика бића, предмета, приповеданог простора и времена. У фокусу проучавања фантастике у књижевности српског реализма нашао се однос народне фантастике и уметничке приповетке, као и однос реалистичке приповетке и фантастичког дискурса бајке, али су ту и фолклорна фантастика, као и научна фантастика. На том трагу кандидаткиња је фантастику „могућих светова“ истражила на корпусу текстова следећих аутора: Јована Грчића Миленка, Стефана Митрова Љубише, Милована Глишића, Милорада Поповића Шапчанина, Лазе Лазаревића, Симе Матавуља, Јанка Веселиновића, Светлика Ранковића, Лазара Комарчића, Илије Вукићевића, Радоја Домановића, Драгутина Илића, Ива Ћипика, Пере Тодоровића, Милете Јакшића и др. При томе су у средишту аналитичке пажње били различити уметнички аспекти: „модел света“, „фантастично кодиран хронотоп“, „карактеризација ликова“, „функција предмета“, „рецепцијски хоризонт фантастичног“, „однос поетике реализма и фантастике“. У закључку је наглашено да је однос према фантастичном у књижевности српског реализма вишеструк. Фантастички дискурс приповетке појављује се као интермедијарни свет у функцији „цитата“, а остварен је кроз приказ колективног доживљаја ликова – посматрача, кроз поступак идентификације извора и кроз ограничавање обима властитог знања. Природни и натприродни домен коегзистирају или се натприродни дезинтегрише: сказом, интермедијарним светом сна, коментаром надређеног „непоузданог“ приповедача, „природним“ објашњењем хомодијегетичког наратора, „чином фалсификовања“, непостојањем конзензуса међу фикционалним особама око верификације „истинитости“ приповеданог. Издвојена су и три доминантна модалитета фантастике. Најзаступљенији је „алетички модалитет“ који је конфигурисан поделом света на природни и натприродни поступком креирања натприродних бића, атрибуцијом реалних бића фантастичним особинама, кроз алетички хипертрофиране особе, те кроз фигуре алетичких странаца и кроз алетичку структуру митолошког света у форми модерног мита. На другом месту налази се „епистемички модалитет“ који је реализован кроз фигуру епистемичког странца и конфликта у епистемичком домену, који има облик грешке а произлази из контрадикција између света знања и његовог референтног света. На трећем месту се налази „рационализација фантастичког дискурса“ прецизним реалистичким оквирима (технике сна и сказа), чиме је фантастика постављена у субординирани положај. При томе су реалистички метаконцепти допринели нарушавању аутономности фантастике сврставајући је у категорију „фантастично чудно“.

ВРЕДНОВАЊЕ РЕЗУЛТАТА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Ниво остваривања постављених циљева из пријаве докторске дисертације (до 200 речи)

Сви постављени циљеви из пријаве докторске дисертације *Фантастика у књижевности српског реализма* су остварени. У раду је направљена синтеза теоријских увида у проблеме фантастике и фантастичног, направљена је корелација са теоријом „могућих светова“, а указано је и могућности њене примене на конкретним текстовима. Остварен је циљ научног истраживања да представи апликативне могућности претходно анализираних теоријских текстова на реалистичке наративе чија је поетика експлицитно инсистирала на миметичком и емпиријском моделу света. Тиме је постигнуто њихово другачије тумачење и указано на напуклине у таквом свету које нарушавају његову хомогеност приближавајући их поетици модерне књижевности. Будући да су текстови реализма били предмет примене структуралистичких методолошких парадигми, ова студија је постигла циљ да укаже на потенцијал реалистичких наратива и отвореност за другачије методолошке перспективе. Постигнут је и секундарни циљ читања, тумачења и ревалоризације текстова и аутора, међу којима су нарочито издвојени: Јован Грчић Миленко, Стефан Митров Љубиша, Милорад Поповић Шапчанин, Лазар Комарчић, Илија Вукићевић, Драгутин Илић, Иво Ћипико, Пера Тодоровић, Милета Јакшић и др. Истовремено су при томе текстови Милована Глишића, Лазе К. Лазаревића, Симе Матавуља, Јанка Веселиновића, Светолика Ранковића, Радоја Домановића, интерпретирани су из нове перспективе и са аспекта теорије „могућих светова“, тиме је у потпуности осветљена развојна нит фантастике у књижевности српског реализма.

Вредновање значаја и научног доприноса резултата дисертације (до 200 речи)

Очекивани значај и научни допринос докторске дисертације *Фантастика у књижевности српског реализма* постигнут је на више истраживачких планова. У теоријском делу кроз систематизацију референтних тачака, као што су поетика реализма, мимезис, проблеми фантастике и фантастичног, идући трагом од раних промишљања термина фантастике и фантастичног, преко жанровског статуса фантастике, књижевноисторијског статуса, до типологије фантастике. На аналитичко-интерпретативном плану кроз упечатљиво тумачење фантастике на одабраним текстовима и на указивање на њихово присуство у реалистичким наративима, као и кроз анализу односа могућих светова, модалних система, преглед фантастичних тема и мотива, семантике јединки, хронотопа и предмета који насељавају фикционалне светове, као и успостављање типологије фантастике. При томе је потврђен интерпретативни потенцијал одабраних текстова, верификована је полазна теза о функционалности теорије могућих светова у тумачењу реалистичких наратива и тако понуђена децентрирана перспектива у сагледавању реалистичких текстова у односу на доминантну досадашњу рецепцију реализма кроз конвенције пресликавања емпиријског и стварног.

Постигнута је и значајна методолошка примена теорије „могућих светова“ са семантиком могућих светова која је непосредно супротстављена миметичкој семантици. Док је миметичка семантика смештена у моделативне оквире једног света, семантика фикционалног, односно семантика могућих светова налази се унутар моделативног оквира вишеструког света. Теорија „могућих светова“ свој методолошки апарат утемељила је на претпоставци да су фикционални светови књижевности посебна врста могућих светова у чији опсег улазе како светови аналогни и слични стварном свету, тако и фантастични светови. У основи ове теорије налазе се наративни модалитети међу којима је алетички модални систем, што је компатибилно са светом фантастике у којем је фантастично синоним за „трансгресију физичке компатибилности“. Семантички домен текста представља систем светова у чијем средишту је стварни свет текста, док су менталне представе које производе ликови алтернативни системи „текстуалног универзума“. У тумачењу семантике јединки кандидаткиња се ослонила на теоријске поставке Јурија Марголина и Хилари Даненберг, а анализа је поткрепљена теоријским ставовима Мари-Лор Рајан, Томаса Павела, Рут Ронен, Јана Албера и др. Поред методолошког апарата семантике могућих светова, кандидаткиња је применила и методе класичне наратологије, као и аналитичко-интерпретативне методологије.

Оцена самосталности научног рада кандидата (до 100 речи)

Истраживање у докторској дисертацији *Фантастика у књижевности српског реализма* реализовано је на самосталан и оригиналан начин, са dobrим методолошким, теоријским и интерпретативно-аналитичким приступом, обухвата научно поље недовољно истражено у српској књижевној историографији, те као такво представља значајан допринос савременој науци о књижевности.

ЗАКЉУЧАК (до 100 речи)

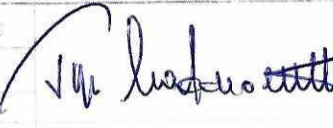

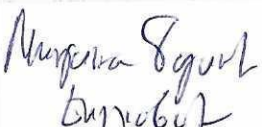
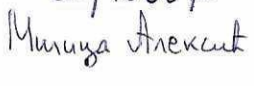
Докторска дисертација *Фантастика у књижевности српског реализма* у потпуности је научно заснована и испуњава све битне захтеве дисертабилности. Предмет научног истраживања обухватио је на успешан начин феномен фантастике и фантастичног у жанровски разнородним текстовима српских реалиста (роман, приповетка, драма и сл.). Теоријски сегмент рада посвећен је на успешан начин појмовно-терминолошком одређењу фантастике и фантастичног, жанровском статусу фантастике, књижевноисторијском статусу, типологији фантастике, као и прегледу радова најзначајнијих проучавалаца фантастике. Аналитички дио рада успешно је реализован кроз интерпретацију фантастике као уметничког феномена у текстовима следећих аутора: Јована Грчића Миленка, Стефана Митрова Љубише, Милована Глишића, Милорада Поповића Шапчанина, Лазе К. Лазаревића, Симе Матавуља, Јанка Веселиновића, Светлика Ранковића, Лазара Комарчића, Илије Вукићевића, Радоја Домановића, Драгутина Илића, Ива Ћипика, Пере Тодоровића, Милете Јакшића. При томе су издвојени доминантни типови фантастике: утопијска, бајковна, религијска, фолклорна, ониричка, епска фантастика, фантастика предања, демонско-дијаболчка фантастика, фантастика бића, предмета, приповеданог простора и времена и сл. Захваљујући свему наведеном урађена докторска дисертација представља успешно реализовано истраживање једног важног а недовољно протумаченог сегмента српске књижевне историографије и као таква значајно доприноси новим сазнањима науке о књижевности.

На основу укупне позитивне оцјене текста докторске дисертације *Фантастика у књижевности српског реализма* именована комисија предлаже ННВ Филозофског факултета Универзитета у Нишу, као и Научно-стручном већу за друштвене и хуманистичке науке Универзитета у Нишу, да извештај о оцјени урађене докторске дисертације прихвати а кандидаткињи Соњи Ђорић одобри јавну одбрану.

КОМИСИЈА

Број одлуке НСВ о именовању Комисије **818-01-2/25-24**

Датум именовања Комисије **11. март 2025. године**

Р. бр.	Име и презиме, звање		Потпис
1.	Др Радослав Ераковић, редовни професор Српска и јужнословенска књижевност са теоријом књижевности (Научна област)	председник Филозофски факултет у Новом Саду (Установа у којој је запослен)	
2.	Др Горан Максимовић, редовни професор Српска и компаративна књижевност (Научна област)	ментор, члан Филозофски факултет у Нишу (Установа у којој је запослен)	
3.	Др Снежана Милосављевић Милић, редовни професор Српска и компаративна књижевност (Научна област)	члан Филозофски факултет у Нишу (Установа у којој је запослен)	
4.	Др Мирјана Бојанић Ћирковић, доцент Српска и компаративна књижевност (Научна област)	члан Филозофски факултет у Нишу (Установа у којој је запослен)	
5.	Др Милица Алексић, доцент Књижевност (Научна област)	члан Педагошки факултет у Врању (Установа у којој је запослен)	

Датум и место:
Ниш, 25. март 2025. године